

43. Stamm L.M., Brown E.J., 2004 – *Mycobacterium marinum*: the generalization and specialization of a pathogenic *Mycobacterium*. *Microbes and infection*, 6(15), 1418-1428 44. The European Pet Food Industry, 2019 – Facts and Figures 2019 report, (https://www.fediaf.org/images/FEDIAF_facts_and_figs_2019_cor-35-48.pdf). 45. Twedt D.C., 1992 – *Clostridium perfringens* associated enterotoxigenesis in dogs. *Current Veterinary Therapy XI*. Philadelphia, WB Saunders Company, 602-604. 46. Weese J.S., Staempfli H., Prescott J.F., 2001 – The roles of *Clostridium difficile* and enterotoxigenic *Clostridium perfringens* in diarrhea in dogs. *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 15(4), 374-378. 47. Westermarck E., Skrzypczak T., Harmoinen J., 2005 – Tylosin-responsive chronic diarrhea

in dogs. *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 19(2), 177-186. 48. Whiley H., Gardner M.G., Ross K., 2017 – A review of *Salmonella* and squamates (lizards, snakes and amphisbians): implications for public health. *Pathogens*, 6(3), 38. 49. Woodward D.L., Khakhria R., Johnson W.M., 1997 – Human salmonellosis associated with exotic pets. *Journal of Clinical Microbiology*, 35(11), 2786-2790. 50. Virella G., & Schmidt M. G., 2000 – Pałeczki Gram-ujemne II: Enterobacteriaceae i inne enteropatogenne pałeczki Gram-ujemne. *Mikrobiologia i choroby zakaźne*. Red. B. Heczko, Urban & Partner, Wrocław, 16, 161-79. 51. Zeegelaar J.E., Faber W.R., 2008 – Imported tropical infectious ulcers in travelers. *American journal of clinical dermatology*, 9(4), 219-232.

Tropienie użytkowe jako forma rekreacji ruchowej w Polsce

Dorota Chmielowska¹, Witold Warcholik²

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Geografii,

¹Katedra Geografii Fizycznej,

²Katedra Turystyki i Badań Regionalnych

Sporty kynologiczne to jedna z form aktywności ruchowej, skupiająca bardzo liczną grupę amatorów na świecie [14]. W Polsce dużym zainteresowaniem cieszą się *agility*, *frisbee*, *flyball* i *obedience* [8]. Tropienie użytkowe (*mantrailing*) wpisuje się w definicję rekreacji ruchowej, zwanej też często „sportem dla wszystkich”. Aktywności nakierowanej na wypoczynek oraz rozwój psychiczny i fizyczny człowieka poza obowiązkami zawodowymi, rodzinnymi i społecznymi. Należy pamiętać, że żadna z popularnych definicji i koncepcji sportu (ludyczna, agonistyczna, pedagogiczna) nie uwzględnia sportów uprawianych razem ze zwierzętami lub też przez same zwierzęta [21]. Aktywności takie jak tropienie użytkowe stosunkowo łatwo jednak zakwalifikować do którejś z nich.

Psy pojawiają się w literaturze przedmiotu w wielu kontekstach, głównie dlatego, że są jednym z najczęściej wykorzystywanych gatunków przez człowieka w celach sportowych i rekreacyjnych [21]. Są to prace zawierające przegląd dyscyplin kynologii sportowej [8, 9, 21] jak i poruszające problematykę aktywności psa, opartych na węchu [4, 15]. Przykładowe szersze charakterystyki wybranych form rekreacji dotyczą przykładowo *agility* [23], *obedience* [19] i *dogtrekkingu* [4]. Problemem poruszonym w opracowaniach jest także, budząca sprzeciw społeczny, hodowla zwierząt amatorskich

Fot. 1. Pies tropiący w trakcie treningu (fot. W. Warcholik)

i towarzyszących tzw. ras ekstremalnych [9, 20]. Zagadnienia wyboru psa do tropienia, programów treningowych i motywacji do pracy węchowej zawarte są m.in. w pracach B. Górnego [7] i G. Johnson [11]. Liczne opracowania dotyczą wykorzystania psów w służbach mundurowych, w tym w policji, ale poza patrołowaniem, tropieniem, szukaniem materiałów wybuchowych i narkotyków, w bardzo młodej dziedzinie kryminalistyki – osmologii [6, 25]. W odrębnej grupie opracowań [1, 3, 12, 22] wykazano, że posiadanie psa ma znaczący wpływ na aktywność fizyczną właściciela. Mieszczą się one w szerszej grupie zagadnień dotyczących wpływu posiadania zwierząt na poziom aktywności fizycznej właścicieli [17, 18, 24, 26, 27]. Posiadanie psa wykracza daleko poza fizyczne korzyści właściciela [2, 5, 12, 13, 16].

Fot. 2. Zespół tropiący w trakcie treningu (fot. W. Warcholik)

Celem podjętych badań była próba określenia podstawowych motywów, warunków i zalet uprawiania mantrailingu w Polsce, jako sportowo-rekreacyjnej formy współpracy psa i człowieka. Na potrzeby niniejszego opracowania badaniem ankietowym objęto osoby, które uprawiają lub uprawiały tropienie użytkowe na terenie Polski. Zastosowano kwestionariusz ankiety w formie formularza Google, do którego link umieszczony został w treści wiadomości przesłanych indywidualnie do członków grupy „Tropienie użytkowe/Mantrailing Poland”, funkcjonującej na portalu internetowym facebook, zrzeszającej około 2400 członków (2020 rok). Kwestionariusz ankiety jawnej wypełniło 5,6% grupy, do której została wysłana prośba o jego wypełnienie (105 osób).

Pytania zawarte w ankiecie dotyczyły: form tropienia, głównych motywów uprawiania mantrailingu, funkcji tropienia jako rekreacji ruchowej, warunków terenowych do jego realizacji i preferowanych ras psów, a także argumentów przemawiających za korzyściami uprawiania mantrailingu dla psa i jego właściciela. Zostały one uzupełnione metryczką (wiek, wykształcenie, sytuacja materialna, pochodzenie). Ankietę o charakterze jednorazowym, przeprowadzono w okresie 11.02.2020–9.04.2020. Ankietowanie zostało poprzedzone obserwacjami terenowymi oraz rozmowami z organizatorami i uczestnikami warsztatów mantrailingowych.

Istnieje kilka aktywności psa, opartych na węchu. Wydzielenie takich form jak tracking, mantracking, tropienie po farbie, poszukiwanie, nosework, brainwork oraz mantrailing nie jest ścisłą delimitacją, głównie z powodu różnic definicji „tropienia” wśród obcojęzycznych

Tabela 1
Formy tropienia uprawiane przez ankietowanych

Formy tropienia	Ankietowani
Tropienie użytkowe	89,5%
Tropienie sportowe i tropienie użytkowe	4,8%
Tropienie sportowe	2,9%
Tropienie myśliwskie	1,9%
Tropienie myśliwskie i użytkowe	1,0%

autorów opracowań na temat psiej aktywności. Istotne jest także przenikanie się zawodowych lub sportowo-rekreacyjnych form współpracy psa i człowieka.

Mantrailing przebiega w dwóch lub trzech etapach:
– po wybranej, odpowiednio przygotowanej trasie przechodzi deptacz, realizując ślad, czyli „przez przypadek” gubi przedmioty przesiąknięte swoim zapachem. Droga, którą pokonuje, zwykle przebiega przez urozmaicony teren i ma określoną liczbę zakrętów, wielowariantowych rozwidleń, itp.,

Fot. 3. Zespół tropiący w trakcie treningu (fot. W. Warcholik)

Tabela 2

Główne motywy uprawiania mantrailingu w Polsce

Motywy uprawiania mantrailingu	%
Poznanie potrzeb, predyspozycji, aktywności psa (mojego)	87,6%
Potrzeba poznania cech psa (mojego) w warunkach pracy w terenie	57,1%
Potrzeba aktywnego wypoczynku (moja)	38,1%
Potrzeba kontaktu ze środowiskiem przyrodniczym	28,6%
Potrzeba przynależności do grupy, bycia z bliskimi osobami	19,0%

– po określonym czasie (np. 1–2 godzinach) śladem rusza tandem tropicieli, czyli pies z przewodnikiem, w celu odnalezienia deptacza lub deptacza i pozostawionych przez niego przedmiotów. Przewodnik może usłyszeć też historię „zaginięcia” osoby, którą pies powinien odnaleźć. Tandem przemieszcza się marszem, marszobiegiem lub szybkim biegiem, bo tempo zawsze narzuca pies. Przewodnik stara się nie przeszkadzać i interweniuje dopiero w ostateczności, co wymaga dużej znajomości czworonoga,

– za tandemem tropicieli może wyruszyć grupa obserwatorów/sędziów, która nie może przebywać zbyt blisko pracującego zwierzęcia, żeby go nie rozpraszać.

W mantrailingu biorą udział psy wszystkich ras, przy założeniu, że są zdrowe i mają dobrą kondycję, przy czym, co zostało poddane weryfikacji w niniejszym opracowaniu, potencjalnie powinny przeważać rasy myśliwskie, tropiące.

Celem aktywności psa w mantrailingu jest znalezienie konkretnego człowieka (układacza, deptacza) lub przedmiotów pozostawionych przez niego na śladzie, a nie, jak w tropieniu sportowym (mantracking), styl pracy psa. Dla części uczestników tropienia użytkowego pozostawienie przedmiotów przez układacza nie jest warunkiem koniecznym. Tropienie użytkowe polega na podążaniu za zapachem podstawowym, odnajdywaniu jego maksymalnej koncentracji. Ponieważ cząsteczki zapachu człowieka nie opadają pionowo na ziemię, ale są przenoszone prądami powietrza, to ich największa koncentracja wcale nie musi być na śladzie, ale w jego pobliżu. Pies przemiesz-

cza się więc nie zawsze po linii prostej. Gdy zgubi zapach, pojawiają się zygzaki i pętle, do momentu aż upewni się, że odnalazł właściwy zapach i kierunek, w którym ma podążać. Może pracować z nosem przy podłożu (dolnym wiatrem) albo węszyć z podniesioną głową (górnym wiatrem), co w danym momencie zależy zarówno od otoczenia, jakie napotkał i charakteru psa. Psy w trakcie mantrailingu

ekscytują się z bardzo różnych powodów po dotarciu do poszukiwanej osoby, jest to dla nich rekreacja bardzo silnie nacechowana emocjami.

Z analizy wyników przeprowadzonej ankietyzacji wynika, iż podstawowymi motywami uprawiania mantrailingu w Polsce jest określenie potrzeb i predyspozycji psa oraz chęć obserwacji jego aktywności bezpośrednio w warunkach pracy w terenie (tab. 2).

Nie jest to natomiast aspekt rywalizacji ani też zdawanie egzaminów i uzyskiwanie certyfikatów w zakresie tropienia. Wskazywana jest głównie wypoczynkowa i kształceniowa funkcja mantrailingu, a wśród kształtowanych cech charakteru człowieka – cierpliwość.

Spośród szeregu potencjalnych czynników motywujących ankietowane osoby do aktywności rekreacyjnej w ramach mantrailingu, w formularzu ankiety umieszczono cztery warianty odpowiedzi (tab. 3). Amatorzy tropienia użytkowego jako dominujący wskazali motyw poznawczy. Wśród szerokiej gamy funkcji rekreacji ruchowej, w przypadku mantrailingu wskazywali głównie wypoczynkową i kształceniową.

Mantrailing zaliczyć należy do całorocznych czynności plenerowych (95% odpowiedzi), w każdych warunkach terenowych (91% odpowiedzi).

Sposobów użytkowania psów, ukształtowanych na przestrzeni wieków, jest tak wiele, jak wiele jest ras i ich podziałów pod kątem różnych cech i predyspozycji [10]. Wśród ankietowanych nie ma zgodności co do ras psów preferowanych w mantrailingu. Statystycznie, w wariancie odpowiedzi tak/nie, mniej niż w połowie przypadków respondent uważał, że istnieją rasy przez niego preferowane w tropieniu użytkowym.

Tabela 3

Motywy aktywności uczestników tropienia użytkowego

Motywy aktywności	%
Motyw poznawczy (podnoszenie poziomu wiedzy, rozszerzanie znajomości świata, podniesienia kultury ogólnej, korzystanie z dóbr kultury, wejście w kontakt z lokalną ludnością)	68,6%
Motyw zmiany (ucieczka od codzienności, zmiana otoczenia, poszukiwanie inności, urozmaicenia, powrotu do natury, poszukiwanie ciszy, piękna, spokoju, a niekiedy samotności)	59,0%
Motyw wypoczynkowy i zdrowotny (odzyskiwanie sił, regeneracja i leczenie, przywracanie sił zużytych podczas pracy)	56,2%
Motyw służbowy (wyjazdy w celach służbowych, seminaria, szkolenia, podróże motywacyjne itp.)	15,2%

Tabela 4

Rasy psów z którymi najczęściej pracują uprawiający mantrailing oraz uważane za preferowane

Rasa	Liczba przedstawicieli rasy
Owczarek niemiecki	11
Owczarek belgijski malinois	8
Border collie	7
Springer spaniel angielski	6
Golden retriever	5
Rottweiler	4
Biały owczarek szwajcarski, cane corso, husky, labrador, munsterlander, seter szkocki, toller	3
Beagle, bloodhound, łajka jakucka, owczarek staroniemiecki, seter irlandzki, staffordshire bull terier	2
Bez rasy	8
Mix	8
Rasy psów preferowanych w mantrailingu (tylko wśród osób, które uważają że takie występują) [%]	
Owczarek niemiecki	24,5
Owczarek belgijski malinois	16,3
Psy ras myśliwskich	12,2
Bloodhound / border collie / spaniele / wilczaki / posokowce	6,1 / 6,1 /6,1 /6,1 /6,1
Inne /wymienione mniej niż 3 razy/	59,2

Fot. 4. Zespół tropiący w trakcie warsztatów (fot. I. Abrahama-mowicz)

Fot. 5. Zespół tropiący w trakcie warsztatów (fot. I. Abrahama-mowicz)

Osoby zainteresowane mantrailingiem w Polsce są grupą relatywnie młodą (grupa 25-44 lat – 73,3%) i dobrze wykształconą (wykształcenie magisterskie 67,6%, licencjackie 16,2%). Współczesny postęp cywilizacyjny spowodował większe zainteresowanie aktywnościami wolnoczasowymi, im wyższy poziom wykształcenia, tym większa świadomość i troska o zdrowie. Amatorzy mantrailingu oceniają pozytywnie swoją sytuację materialną, co pozwala im na realizację potrzeb w czasie wolnym. Równocześnie jednak ich zdaniem szczególnymi inhibitorami tropienia użytkowego w Polsce są głównie brak czasu i środków finansowych amatorów mantrailingu. W zdecydowanej większości pochodzą z miasta, co potwierdza ogólną tendencję, że ludność miejska jest bardziej aktywna fizycznie. W przypadku tropienia użytkowego potwierdza się również przewaga udziału kobiet w aktywnościach związanych z psami.

Na przestrzeni wieków zmienił się stosunek człowieka do psa i właściciele nie tylko chcą nauczyć się lepszego współżycia z nim, ale nawiązać silną więź i porozumienie [10]. Tylko co piąty ankietowany na pytanie, czy w mantrailingu bardziej sprawdza siebie, czy psa wskazał na czworonoga. Zdecydowana większość osób uprawiających mantrailing (94,3%) deklaruje, iż ta forma rekreacji pomogła im we właściwym „czytaniu czworonoga”. Do głównych argumentów należała poprawa komunikacji, wzajemnej obserwacji, zwiększenie obustronnego zaufania podczas „pracy”, możliwość szybszej reakcji na zachowanie psa, pomoc w zrozumieniu emocji, specyficznych cech psów, problemów z koncentracją, szerszej obserwacji stanów podekscytowania i stresu. Z obrazu przeprowadzonych ankiet zarysowano zespół głównych zalet mantrailingu, m.in.: pracę psa w sposób bardzo naturalny, intensywną pracę intelektualną, stabilizującą go emocjonalnie, różnorodność terenu

ćwiczeń, w zależności od zaawansowania psa, walor ćwiczeń kondycyjnych zarówno psa, jak i jego właściciela oraz znaczny potencjał tropienia użytkowego jako wstępu do prawdziwej pracy w jednostkach ratunkowych.

Literatura: 1. Christian H.E., Westgarth C., Bauman A., Richards E.A., Rhodes R.E., Evenson K.R., Mayer J.A., Thorpe R.J., 2013 – Dog ownership and physical activity: A review of the evidence. *Journal of Physical Activity & Health*, 10(5):750-759. 2. Cutt H., Giles-Corti B., Knuiman M., Burke V., 2007 – Dog ownership, health and physical activity: A critical review of the literature. *Health & Place*, 13(1), 261-272. 3. Cutt H.E., Knuiman M.W., Giles-Corti B., 2008 – Does getting a dog increase recreational walking? *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5, 17. 4. Dłużewska A., Gonja A., Michniewicz H., Podgórski Z., 2015 – Dogtrekking jako forma rekreacji i turystyki rodzinnej. *Współczesne Problemy Turystyki*, s. 135-156. 5. Guéguen N., Ciccotti S., 2008 – Domestic dogs as facilitators in social interaction: An evaluation of helping and courtship behaviors. *Anthrozoös*, 21, 339-349. 6. Gondorowicz M., 2018 – Wykorzystanie psiego nosa w kryminalistyce, czyli słów kilka o osmologii w Polsce. *Czwarte warsztaty kynologiczne*, Zakład Karny w Goleniowie. 7. Górny B., (2010). *Nowoczesne szkolenie psów tropiących*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza MULTICO. 8. Jastrzębska A., Gugolek A., Strychalski J., 2017a – Zwierzęta w sporcie, rekreacji i rozrywce, cz. 1. *Wiadomości Zootechniczne*, 55 (1), 87-93. 9. Jastrzębska A., Gugolek A., Strychalski J., 2017b – Zwierzęta w sporcie, rekreacji i rozrywce, cz. 1. *Wiadomości Zootechniczne*, 55 (2): 173-181. 10. Jędrzejczak M., Pęzińska-Kijak K., 2017 – Związek między człowiekiem i psem – kształtowanie zachowań metodą pozytywną. *Trzecie Warsztaty Kynologiczne*, Szczecin. 11. Johnson G., 2003 – *Tracking Dog – theory and methods*, Arner Publications. 12. McNicholas J., Collis, G.M. (2000). Dogs as catalysts for social interactions: robustness of the effect. *Br J Psychol.*, 91, 61-70. 13. McNicholas J., Gilbey A., Rennie A., Ahmedzai S., Dono J.-A., Ormerod E. 2005 – Pet ownership and human health: A brief review of evidence and issues. *BMJ*, 331, 1252. 14. Niewiadomska N., Makris M. 2015 – Sport

kynologiczny agility jako forma aktywności fizycznej podejmowana przez ludzi w różnym wieku. *Marketing i Rynek*, nr 11, 261-267. 15. Niewiadomska M., 2018 – Forms of activities with a dog as modern types of physical recreation, *Central European Journal of Sport Sciences and Medicine*, vol. 23, nr 3, 53-58. 16. Niewiadomska, M., Radziejewska, M., Horodnica-Józwa A., Petriczko E., 2010 – Wykorzystanie agility jako formy rekreacji w leczeniu dzieci z cukrzycą typu 1. *Pediatric Endokrynolog Diabetes and Metabolizm*, 16 (2), 89-93. 17. Oka K., Shibata A., 2009 – Dog ownership and health-related physical activity among Japanese adults. *J Phys Act Health*, 6(4), 412-418. 18. Owen C.G., Nightingale C.M., Rudnicka A.R., Ekelund U., McMinn A., Griffin S., Cook D.G., Whincup P.H. 2010 – Family dog ownership and levels of physical activity in childhood: Findings from the Child Heart and Health study in England. *American Journal of Public Health*, 100, 1669-1671. 19. Sjosten I., 2005 – Obedience – trening posłuszeństwa. Łódź: Wyd. Galaktyka. 20. Steiger A., 2006 – *Pet animals: housing, breeding and welfare*. Animal Welfare. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 21. Strychalski J., Gugolek A., Jastrzębska A., 2016 – Psy w sporcie i rekreacji. *Przegląd Hodowlany*, 3: 29-33. 22. Teodorowicz, A., Woźniewicz-Dobrzyńska, M., 2014 – Sport and recreational activity with a dog: psychosocial significance of dog ownership, *New trends in tourism research – a polish perspective*, part 6, Physical recreation and sport, 296-310. 23. Theby V., Hares, M., 2010 – Agility. Sport i zabawa. Wyd. RM. 24. Thorpe R.J. Jr, Simonsick E.M., Brach J.S., Ayonayon H., Satterfield S., Harris T.B., Garcia M., Kritchevsky S.B., 2006 – Dog ownership, walking behavior, and maintained mobility in late life. *Journal of the American Geriatrics Society*, 54(9), 1419-1424. 25. Woidtke L., 2016 – Tropienie górnym wiatrem w policji Saksonii. *Kwartalnik Policyjny*, 3, 70-77. 26. Yabroff K.R., Troiano R.P., Berrigan D., 2008 – Walking the dog: is pet ownership associated with physical activity in California? *Journal of Physical Activity and Health*, 5(2), 216-228. 27. Yam P.S., Morrison R., Penpraze V., Westgarth C., Ward D.S., Mutrie N., Hutchison P., Young D., Reilly J.J., 2012 – Children, parents, and pets exercising together (CPET) randomised controlled trial: study rationale, design, and methods. *BMC Public Health*, 12, 208.

Mantrailing as a form of physical recreation in Poland

Summary

The article draws attention to the need for research contributing to a better understanding of mantrailing, a rapidly growing form of physical recreation. A survey revealed that the main reasons for practising mantrailing in Poland are the respondents' desire to determine their dogs' needs, predispositions and activity level and to learn about their traits in field work conditions. Passing exams, obtaining certificates, and competition between dogs are not important to the respondents. They treat mantrailing as a year-round outdoor activity performed in all types of field conditions. The vast majority of those practising mantrailing are physically fit, and as with most activities involving dogs, most of them are women. The list of mantrailing dog breeds is highly diverse. Most of the respondents showed no strong preference for specific breeds in mantrailing. The main inhibitors of this activity in Poland are time constraints and financial factors.

KEY WORDS: mantrailing, dog sports